

ственно-политической жизни Украины. «Жить по законам правды», «Углублять в себе чувство сыновье», «Родному языку – почет всенародный», «Саморасцвет нации», «Языку нашему – жить!», «Культура и суверенитет», «Время для единства», «Не остановить движение жизни» – публицистические произведения художника сыграли важную роль в утверждении независимости Украины, в укреплении ее авторитета в мире. В них язык рассматривается как государствообразующий фактор, символ единения украинцев всего мира, знак духовной эстафеты поколений. О необходимости заботливо относиться к окружающей среде Олесь Гончар говорил на протяжении всей своей сознательной жизни, начиная с самых ранних публицистических текстов. Писательская публицистика на экологическую тематику после Чернобыльской трагедии, когда начинается переориентация ценностей, смягчается режим секретности, начинает приобретать черты политической. И именно Олесю Гончару принадлежит приоритет в этом направлении деятельности. Открытое письмо-заявление Олесь Гончар о выходе из КПСС стало апогеем в его борьбе с властью.

Провозглашение независимой Украины писатель воспринял как праздник. Однако он видел, что впереди сложный и длинный путь. Олесь Гончар и в 90-е годы, как и в предшествующие десятилетия, оставался лидером в борьбе за справедливую власть.

Уладзімір Касько
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

КРЫТЫКА-БІБЛІАГРАФІЧНАЯ РАБОТА Ў СМІ БЕЛАРУСІ

З’яўленне на кніжных паліцах новай кнігі – гэта падзея. За ёй шматгадовая адказная праца празаіка, паэта, навукоўца, аўтарскіх калектываў. Не меншая адказнасць ў крытыкаў, рэцэнзентаў, якія павінны даць ацэнку новаму выданню, дапамагчы чытачу зарыентавацца ў кніжным акіяне, выбраць патрэбны твор.

На ўсіх этапах развіцця беларускай прэсы вялікая ўвага ўдзялялася пастаноўцы крытыка-бібліаграфічнай дзейнасці. Дзесяткі паведамленняў, анатацый, аналітычных заматак змяшчаліся ў кожным нумары часопіса «Чырвоны шлях», які выходзіў у 1918 годзе ў Пецярбургу. У здвоеных 5–6 нумарах паведамлялася пра выхад у свет папулярнай брашуры гісторыка-статыстычнага характару «Усходняя Беларусь», зборніка беларускіх п’ес, у які ўвайшла «Паўлінка» Янкі Купалы. У заматах «Рускія класікі на бе-

ларускай мове» адзначалася, што ў рэпертуар восеньскага сезона Беларускага Нацыянальнага тэатра акрамя новых арыгінальных п’ес «Ні тая, ні другая» У. Галубка, «Паны і хлопцы» Ф. Ждановіча ўключаны перакладзеныя для вучнёўскіх спектакляў і для беларускага юнацтва «Рэвізор» Гогаля, «Власть тьмы» Талстога, «Горе от ума» Грыбаедава, а таксама «Яўрэй» Чырыкава, «Сумятня» Табілевіча і інш.

У партыйных пастановах ад 6 лютага 1924 і 2 снежня 1940 г. прапаноўвалася ствараць ў газетах пастаянныя бібліаграфічныя аддзелы, якія ажыццяўлялі б сістэматычнае кіраўніцтва ў выбары кніг пакупнікам. Літаратурная крытыка і бібліаграфія разглядалася як сур’ёзная зброя прапаганды і агітацыі. У пастанове «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» (1972 г.) былі распрацаваны меры па паляпшэнні крытыка-бібліаграфічнай дзейнасці часопісаў, газет, выдавецтваў, рэдакцый тэлебачання і радыё. Шмат месца прапагандзе беларускай кнігі адведзена ў законах «Аб аўтарскіх і сумежных правах» (1996 г.), «Аб друку і іншых сродках масавай інфармацыі» (1995 г.).

Крытычны падыход да выпуску літаратуры садзейнічаў стварэнню выдатных узораў беларускай прозы, паэзіі, мастацтва. Работа па інфармаванні і папулярызацыі кніг беларускіх выдавецтваў у рэспубліцы і за мяжой працягваецца і сёння. У 2006 годзе ў газетах і часопісах было апублікавана звыш ста артыкулаў, рэцэнзій і заматак, пашыраных анатацый на новыя кнігі. У праграмах Беларускага радыё прагучала 75 перадач з удзелам паэтаў і празаікаў, у тэлепраграмах паказана звыш 50 сюжэтаў аб творчасці пісьменнікаў рэспублікі, аб іх новых творах. Пераход выдавецтваў на выпуск квартальных тэматычных планаў садзейнічаў пашырэнню інфармаванасці насельніцтва аб падрыхтоўцы і выхадзе ў свет новых кніг.

Сёння прапагандай беларускай кнігі займаюцца газеты «Советская Белоруссия», «Рэспубліка», «Звязда», «Настаўніцкая газета», «Літаратура і мастацтва», брэсцкая «Заря», «Віцьбічы» і інш. На іх старонках пастаянна друкуюцца матэрыялы аб выхадзе новых кніг, робіцца аналітычны разбор некаторых з іх. Радзей сустракаюцца такія матэрыялы ў рэгіянальным друку.

У той жа час прыведзеныя вышэй факты папулярызацыі кніг не даюць падстаў для самазаспакоенасці. Напамнім, што ў 2006 годзе выдавецтва Беларусі выпусцілі звыш адзінаццаці з паловай тысяч кніг, і толькі каля сотні з іх заслужылі ўвагу крытыкаў. Такая сітуацыя матывуецца тым, што ў большасці СМІ няма крытыка-бібліаграфічных аддзелаў, далёка не кожны журналіст можа даць прафесійную ацэнку кнізе. Многія кіраўнікі СМІ, асабліва рэгіянальных, не разумеюць таго, што крытыка-бібліаграфічнае

выступленне далучае чытача да агульначалавечых духоўных каштоўнасцей, уключае ў свет ведаў. Першачарговую ўвагу пры выбары аб'екта для аналізу трэба надаваць грамадска-палітычнай, сацыяльнай, эканамічнай, навуковай і мастацкай літаратуры, а таксама творам мастацтва, якія маюць актуальнае значэнне і могуць быць выкарыстаны для выхаваўчага ўздзеяння на чытача.

Асноўнай задачай крытыкі з'яўляецца папулярызацыя не асобных, а сістэмных ведаў, а таму яна павінна спалучаць публіцыстычны і навуковы (эстэтычны) змест. У крытыцы дзейнічаюць законы тэарэтычнага даследавання, дзе сапраўднасць і аргументаванасць меркаванняў служаць важнай перадумовай поспеху.

Сур'ёзны аналіз сацыяльна значных твораў літаратуры і мастацтва патрабуе выкарыстання аналітычных жанраў – рэцэнзіі, артыкула, агляду. Для напісання такіх матэрыялаў пажадана прыцягваць вядомых крытыкаў, публіцыстаў, якія прафесійна валодаюць усімі метадамі і формамі крытыка-бібліяграфічнай работы, добра разумеюць важнасць кнігі ў жыцці чалавека.

Не садзейнічае паляпшэнню крытыка-бібліяграфічнай работы і існуючы «Закон аб рэкламе», які лічыць рэкламай любы матэрыял, у якім аналізуецца літаратурны твор. Наспела неабходнасць мець у нашай рэспубліцы спецыяльнае крытыка-бібліяграфічнае выданне ці аднавіць былую газету «Книжный мир», якая прыпыніла сваё існаванне з-за адсутнасці сродкаў. Будуючы новае дэмакратычнае грамадства, трэба паклапаціцца пра ўсебаковае адлюстраванне грамадскай думкі, пра задавальненне інфармацыйных патрэб шматлікай аўдыторыі аматараў кнігі.

Евгений Комчук

Институт журналистики Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко

РОЛЬ ПРЕССЫ «ТРЕТЬЕГО СЕКТОРА» В РАЗВИТИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Развитие гражданского общества и демократических процессов в любой стране зависит от развития негосударственных институтов, средств массовой информации, и, в частности, от прессы «третьего сектора» – изданий общественных организаций.

Среди массмедиа Украины журналистика общественных организаций довольно молодая и недостаточно развита. Но именно благодаря этому виду СМИ общественность может больше узнать про «третий сектор», про пути развития общественности и возможности присоединения к гражданскому обществу. Издания общественных организаций формируют общественное мнение про «третий сектор» и поэтому очень важно, чтоб эти издания имели соответствующий уровень профессионализма, способствовали налаживанию сотрудничества между страной, бизнес-структурами и общественными организациями.

СМИ «третьего сектора» отображают всю картину современной жизни гражданских организаций, их проблемы и желания. И когда обычные массмедиа чаще всего несколькими строчками информируют общественность про те или иные проблемы и деятельность общественных организаций, то СМИ «третьего сектора» всесторонне осознают суть проблемы и, соответственно, доносят полную информацию.

Важной особенностью СМИ общественных организаций является то, что они не преследуют цели ни власти, ни бизнеса, а отстаивают интересы именно общественности. Собственно специфика прессы «третьего сектора» проявляется в нестандартности проблем, что раскрываются на страницах этих изданий. В основном СМИ «третьего сектора» освещают проблемы, с которыми сталкиваются общественные организации (журнал «Перехрестя», «Громадські ініціативи»), находят варианты решения этих проблем, немало внимания уделяется развитию гражданского движения, к примеру «волонтерства» (журнал «Добра Воля»).

Сегодня практически отсутствуют четкие критерии понятия «СМИ третьего сектора». Но можно выделить ряд признаков, которые характеризуют эти издания. Во-первых, пресса общественных организаций является в какой-то мере замкнутой в себе. В ней без какого-либо системного подхода описываются лишь некие локальные проблемы. Во-вторых, она практически не распространяет информацию о себе и чаще всего ориентирована на весьма узкий круг читателей. В-третьих, прослеживается несоответствие этих изданий современным техническим возможностям и интеллектуальному потенциалу. В-четвертых, что очень важно, сложно проследить идеологию этих изданий.

«Для создания доверия к коммуниканту, – считает исследователь В. В. Ризун, – необходимо создать имидж «особой осведомленности» о событиях, которые могут замалчиваться официальными источниками, передавать достоверные данные, точность которых может быть легко прове-